

وارسی و ویژگی دسترس پذیری در سامانه های

نرم افزاری پیچیده و هم روند با استفاده از

الگوریتم های جستجوی هوشمند

جعفر پرتابیان^۱، وحید رافع^{۲*}، حمید پروین^۳، صمد نجاتیان^۴ و کرم الله باقری فرد^۵
^۱دانشکده مهندسی کامپیوتر، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران
^۲دانشکده فنی و مهندسی، گروه مهندسی کامپیوتر، دانشگاه اراک، اراک، ایران
^۳دانشکده مهندسی کامپیوتر، واحد نورآباد ممسنی، دانشگاه آزاد اسلامی، نورآباد ممسنی، ایران
^۴دانشکده فنی و مهندسی، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران
^۵عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران
^۳عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد نورآباد ممسنی، دانشگاه آزاد اسلامی، نورآباد ممسنی، ایران

چکیده

روش واریسی مدل، روشی رسمی و مؤثر جهت تأیید سامانه های نرم افزاری است که با تولید و بررسی همه حالت های ممکن مدلی از سامانه نرم افزار به تحلیل آن می پردازد. در سامانه های ایمنی- بحرانی، نمی توان ریسک بروز خطا را حتی در فرآیند تست پذیرفت و لذا لازم است فرآیند درستی یابی، قبل از پیاده سازی و در سطح مدل انجام شود. استفاده از این روش به منظور بررسی خواصی مانند ایمنی ایجاب می کند که تمام حالت های قابل دسترس (تمام فضای حالت) تولید و سپس فضای حالت سامانه مورد نظر به صورت دقیق بررسی شوند. چالش اساسی روش واریسی مدل در سامانه های بزرگ و پیچیده که دارای فضای حالت گسترده و نامحدود هستند، مشکل انفجار فضای حالت (کمبود حافظه در تولید همه حالت های ممکن) است. سامانه های تبدیل گراف، از پرکاربردترین سامانه های مدل سازی رسمی و راه کاری مناسب به منظور مدل سازی و واریسی سامانه های پیچیده هستند. در سامانه هایی که تأیید ویژگی ایمنی غیرممکن است، می توان با جستجوی یک حالت قابل دسترسی که در آن پیکربندی خاصی (به عنوان مثال خطا یا رفتار نامطلوب) رخ می دهد، ویژگی ایمنی را رد کرد. مطالعات اخیر حاکی از آن است که اکتشاف جزئی و هوشمندانه بخشی از فضای حالت می تواند راه حل مناسبی برای مشکل انفجار فضای حالت باشد. هدف این پژوهش، استفاده از الگوریتم جنگل تصادفی در واریسی مدل است که می تواند با گزینش تعداد محدودی مسیر امیدبخش مشکل انفجار فضای حالت را برطرف سازد. مسیری امیدبخش است که احتمال رسیدن به یک جواب از طریق این مسیر، بیشتر از بقیه مسیرها باشد. در روش پیشنهادی، ابتدا مدل کوچکی از سامانه با استفاده از زبان رسمی سامانه توصیف گراف (GTS) ایجاد، سپس، از فضای حالت مدل کوچک، مجموعه آموزشی از مسیرهایی که به هدف می رسند ایجاد می شود. پس از آن، مجموعه آموزشی تولید شده در اختیار الگوریتم جنگل تصادفی قرار داده می شود تا روابط منطقی موجود در آن شناسایی و کشف شوند. در مرحله بعد از دانش به دست آمده جهت پیمایش هوشمند و غیر کامل فضای حالت مدل بزرگ استفاده می شود. رویکرد پیشنهادی برای تأیید ویژگی دسترس پذیری و رد ویژگی ایمنی در سامانه های بزرگ و پیچیده که ایجاد تمام فضای حالت سامانه ناممکن است، استفاده می شود. به منظور ارزیابی رویکرد پیشنهادی، این رویکرد در ابزار GROOVE که از ابزار متن باز برای طراحی و واریسی مدل برای سامانه های تبدیل گراف است، اجرا شده است. نتایج نشان می دهند که روش پیشنهادی از نظر میانگین زمان اجرا و طول شاهد تولید شده نسبت به روش های مورد مقایسه عملکرد بهتری دارد.

واژگان کلیدی: واریسی مدل، تأیید سامانه های نرم افزاری، کشف دانش، انفجار فضای حالت، جستجوی هوشمند

Reachability checking in complex and concurrent software systems using intelligent search methods

Jaafar partabian¹, Vahid Rafe^{2*}, Hamid Parvin³, Samad Nejatian⁴ & Karamollah Bagherifard⁵

* Corresponding author

* نویسنده عهده دار مکاتبات

• تاریخ ارسال مقاله: ۱۳۹۸/۷/۵ • تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۱۱ • تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۳/۳۱ • نوع مطالعه: پژوهشی

سال ۱۴۰۱ شماره ۱ پیاپی ۵۱

¹Ph.D. Candidate, Department of Computer Engineering, Yasooj Branch, Islamic Azad University, Yasooj, Iran

²Department of Computer Engineering, Faculty of Engineering, Arak University, Arak, Iran.

³Department of Computer Engineering, Nourabad Mamasani Branch, Islamic Azad University, Nourabad Mamasani, Iran

^{4,5}Department of Electrical Engineering Yasooj Branch, Islamic Azad University, Yasooj, Iran

⁴Young Researchers and Elite club Yasooj branch, Islamic Azad University, Yasooj, Iran

³Young Researchers and Elite Club Nourabad Mamasani Branch, Islamic Azad University, Nourabad Mamasani, Iran

Abstract

The model checking technique is a formal and effective method for verifying software systems, which analyses it via generating and examining all possible states of a model of the software system. In safety-critical systems, one could not admit the risk of error even in the testing process, therefore it is necessary to carry out the verification process before implementation and at the model level. Using this technique to evaluate properties such as security entails all available states (all state space) being generated, then the state space of the system in question be carefully examined. The main challenge of the model checking technique in large and complex systems with wide or infinite state space is the problem of state space explosion (lack of memory in the generation of all possible states). Graph transformation systems are one of the most widely used formal modeling systems and a suitable solution for modeling and checking complex systems. In systems where security property verification is not possible, the security feature can be refuted by searching for an accessible mode in which a specific configuration (e.g. error or undesirable behavior) occurs. Recent studies advocate that partial and intelligent exploration of part of the state space could be a good solution to the problem of state space explosion. The goal of this study is to use the random forest algorithm in the model checking which can solve the problem of state space explosion by selecting a few promising paths. A path is hopeful whenever the probability of reaching an answer through this path is higher than other paths. In the proposed method, a small model of the system is first created using the official language of the Graph Description System (GTS). Afterwards, a training data set of paths to the goal is generated from the small model mode space. The generated training data set is then provided to the random forest algorithm to identify and discover the logical relationships within it. In the next stage, the acquired knowledge is used to intelligently explore the incomplete space of the large model state. The proposed approach is used in the verification of the reachability property and to refute the safety feature in large and complex systems where it is impossible to generate the entire system state space. In order to evaluate the proposed approach, it has been implemented in GROOVE which is an open source tool for designing and checking models in graph conversion systems. The results indicate that the proposed method performs better than the compared methods in terms of average running time and the length of the generated witness.

Keywords: Software systems verification, Knowledge discovery, State space explosion, intelligent search

سامانه تبدیل گراف، یکی از روش‌های پرکاربرد برای مدل‌سازی سامانه است. سامانه تبدیل گراف امکان توصیف رفتار و حالت‌های سامانه به صورت رسمی و در قالب گراف‌ها و نمودارها را فراهم می‌کند. اگرچه واری مدل، روشی مؤثر و کارآمد جهت کشف خطاهای سامانه است؛ اما نیاز به تولید تمام فضای حالت مدل سامانه، فرایند واری مدل را با مشکل انفجار فضای حالت روبرو می‌کند؛ به طوری که با بزرگ شدن ابعاد مسئله، فضای حالت به صورت نمایی رشد می‌کند و حافظه سیستم واری‌کننده مدل، قادر به تولید، نگهداری و بررسی همه حالات نیست؛ در نتیجه، فرایند واری مدل به دلیل کمبود حافظه اغلب بدون نتیجه و ناموفق است. در سال‌های گذشته برای کاهش مشکل انفجار فضای حالت، راه‌حلهایی ابداع شده است. از جمله این روش‌ها عبارت‌اند

۱- مقدمه

هم‌زمان با افزایش به کارگیری سامانه‌های نرم‌افزاری در زندگی روزمره بشر، نیاز به تولید سامانه‌های بدون خطا روز به روز بیشتر احساس می‌شود. تولید سیستم‌های مطمئن و عاری از خطا به ویژه در کاربردهای بحرانی - حیاتی که بروز هرگونه خطایی منجر به از بین رفتن جان انسان‌های زیادی می‌شود، اهمیت بالایی دارد. عملیات درستی یابی به خصوص در سامانه‌های بحرانی - حیاتی، باید در مرحله تحلیل و طراحی و قبل از مرحله پیاده‌سازی انجام شود. یکی از رایج‌ترین روش‌های درستی‌یابی رسمی، روش واری مدل است. واری مدل به دنبال آن است که آیا مدل یک سامانه، نیازمندی‌های از قبل تعیین شده را برآورده می‌کند یا خیر؟

فصل ۱

الگوریتم A^* روشی به نام $BDDA^*$ ارائه شده است. نتایج، نشان از کارایی بالاتر این روش در مقایسه با الگوریتم های جستجوی نخست سطح و نخست عمق دارد. در [9] با افزودن امکان عقب گرد به الگوریتم جستجوی نخست عمق، روش $DFHS$ جهت واریسی ویژگی ایمنی سامانه ایجاد شده است. روش $DFHS$ در واریسی کننده مدل $Java Path Finder (JPF)$ [10] پیاده سازی شده و مورد ارزیابی قرار گرفته است. نتایج به دست آمده نشان می دهد این روش در مقایسه با روش های جستجوی نخست عمق و نخست سطح عملکرد بهتری دارد.

در [11,12] مکاشفه ای برای به کارگیری در روش های A^* و جستجوی اول عمق برای واریسی ویژگی دسترس پذیری در سامانه های مدل شده با سامانه تبدیل گراف ارائه شده است. تابع مکاشفه ای یاد شده بر مبنای شباهت ساختاری بین گراف متناظر با حالت فعلی و گراف متناظر با حالت نهایی طراحی شده است. نتایج پژوهش، نشان می دهد روش یاد شده، از عملکرد بهتری در مقایسه با روش های جستجوی نخست عمق و جستجوی نخست سطح برخوردار است.

در [13,14] نویسندگان به منظور کاهش اندازه فضای حالت به تابعی مکاشفه ای رسیده اند که با به کارگیری در روش های جستجوی A^* ، جستجوی نخست عمق و تپه نوردی به واریسی ویژگی دسترس پذیری پرداخته است. آزمایش ها نشان از عملکرد بهتر در مقایسه با روش های قبلی [11,12] دارد.

در [15] راه حلی برای کشف خطای بن بست در سامانه های واکنشی ارائه شده است. در این راه حل با کمک الگوریتم ژنتیک به جای جستجوی کامل فضای حالت، جستجو به سمت حالت های خطا هدایت می شود. این روش در ابزار $VERISOFT$ [16]، از ابزارهای جستجوی فضای حالت سامانه، پیاده سازی و آزمایش شده است. نتایج نشان می دهد، این روش نسبت به روش های تصادفی در زمان کوتاه تری می تواند حالت های خطا در سامانه کشف کند.

در [17] روشی مبتنی بر ژنتیک در کشف خطای بن بست در مدل های مبتنی بر سامانه تبدیل گراف ارائه شده است. در این روش هر کروموزوم شامل مسیری با اندازه معین در فضای حالت است. با به کارگیری عملگرهای جهش و آمیزش در تولید کروموزوم های نسل بعدی، سعی در کشف مسیری متناظر با حالت بن بست

از: روش واریسی مدل نمادین [1] که به کمک نمودارهای تصمیم گیری سعی در کاهش حجم و فشردگی مدل دارد. روش کاهش تقارنی [2] با ادغام حالت هایی از مدل که شباهت ساختاری باهم دارند، سعی در ایجاد مدل کوچک تری دارد. روش کاهش بر مبنای ترتیب جزئی [3] که برای ساده سازی مدل هایی که از توازی چند مدل به وجود آمده اند، استفاده می کند؛ به طوری که می توان با تغییر ترتیب اجرای رویه های مستقل از هم، بعضی از حالات را حذف کرد. روش واریسی سناریومحور [4] در مدل های مبتنی بر سامانه تبدیل گراف، به حذف حالت ها و گذرهایی که در سناریو تأثیری ندارند، می پردازد و پس از آن، اقدام به بررسی درستی یا نادرستی سناریو می کند. روش انتزاعی [5] ساختارهای مشابه در فضای حالت مدل را باهم ادغام می کند و سعی در کاهش اندازه فضای حالت مدل دارد. همه روش های بالا سعی در کاهش اندازه فضای حالت مدل دارند؛ ولی در هیچ کدام از آن ها مکاشفه ای در واریسی مدل وجود ندارد.

اگرچه روش های یاد شده، مشکل انفجار فضای حالت را کاهش می دهند، اما همچنان فرایند واریسی مدل در سامانه های پیچیده، از مشکل کمبود حافظه و سرعت پایین رنج می برد.

مابقی مقاله به این صورت سازمان دهی می شود: بخش ۲ شامل کارهای مرتبط است. رویکرد پیشنهادی در بخش ۳ ارائه می شود. در بخش ۴ به مفاهیم اولیه از جمله روش واریسی مدل، سامانه تبدیل گراف و جنگل تصادفی پرداخته می شود. پیاده سازی و ارزیابی روش پیشنهادی در بخش ۵ آورده می شود. بخش ۶ به نتیجه گیری مقاله اختصاص می یابد.

۲- کارهای مرتبط

در سال های اخیر از روش های متفاوتی برای واریسی مدل استفاده شده است. در [6] برای واریسی ویژگی ایمنی سامانه از الگوریتم A^* و IDA^* استفاده شده است. در این پژوهش، فاصله همینگ بین حالت فعلی و حالت هدف به عنوان تابع مکاشفه ای در نظر گرفته شده و سپس در ابزار $HSF-SPIN$ [7] پیاده سازی و مورد ارزیابی قرار گرفته است. نتایج آزمایش ها نشان می دهند که این روش قادر است با کاوش تعداد کمتری از حالت ها نسبت به ابزار $SPIN$ به واریسی ویژگی ایمنی در سامانه دست یابد.

در [8] برای پرهیز از کاوش حالت های غیر ضروری، ترکیبی از الگوریتم های جستجوی نخست سطح و

دارد. چنانچه چنین مسیری یافت شود، به عنوان مثال نقض اعلام می شود. نتایج آزمایش های انجام شده نشان می دهد این روش در بعضی از مدل های بزرگ موفق بوده است؛ اما همچنان در مدل های خیلی بزرگ و پیچیده با شکست مواجه شده است.

در [18] روشی برای تشخیص خطای بن بست در سامانه های توصیف شده با زبان رسمی تبدیل گراف ارائه شده است. این روش برای اجتناب از گرفتار شدن در دام بهینه محلی، از ترکیب الگوریتم های پرندگان و جستجوی گرانشی به منظور جستجو فضای حالت استفاده می شود. نتایج ارزیابی این روش در ابزار *GROOVE* [19]، نشان می دهد این روش از جستجوی نخست عمق و جستجوی نخست سطح، نیز نسبت به روش های مبتنی بر الگوریتم ژنتیک سریع تر بوده و دقت بالاتری دارد.

در [21] راه حلی به نام *BAPSO* به کمک الگوریتم های خفاش و پرندگان برای تشخیص حالت بن بست در سامانه های نرم افزاری ارائه شده است. ارزیابی این روش در ابزار *GROOVE*، بیانگر آن است که روش یادشده، عملکرد مناسب تری نسبت به هر کدام از الگوریتم های پرندگان و خفاش دارد؛ اما در سامانه های پیچیده با شکست مواجه می شود.

در [21-23]، روش های مبتنی بر کلونی مورچگان برای کشف حالت خطا در فرایند واری مدل طراحی شده است. با توجه به اینکه الگوریتم مورچگان بر مبنای تلاش مورچه ها در یافتن غذا در کوتاه ترین مسیر استوار است؛ بنابراین در این روش نیز با تولید مسیرهای کوتاه تر کشف خطا نسبت به مسیرهای طولانی تر، فضای کمتری برای ذخیره حالت ها به کار گرفته می شود. این روش ها توانسته اند بهینه ترین پاسخ یا پاسخ نزدیک به بهینه را بیابند.

در [24] با به کارگیری یادگیری تقویتی مبتنی بر جایزه و جریمه، راه حل جدیدی ارائه شده است. این روش در واری ویژگی پیشروی در مدل واری *on-the-fly* [25] به کار گرفته شده است. در مدل واری *on-the-fly* برخلاف واری معمولی، عملیات واری مدل، هم زمان با پیمایش فضای حالت صورت می گیرد. نتایج نشان از عدم دقت کافی و سرعت پایین این روش در مقایسه با روش های فرامکاشفه ای دارد.

در [26] نویسندگان با ارائه مکاشفه مبتنی بر روش داده کاوی به واری ویژگی های ایمنی، زنده بودن و قابلیت دسترسی در سامانه های نرم افزاری پیچیده می پردازند. در

این روش نویسندگان با کشف الگوهای تکراری از مدل کوچک مسأله، توانسته اند به مثال نقض ویژگی های گفته شده در مدل بزرگ مسأله دست پیدا کنند. اگرچه این روش از سرعت و دقت بالاتری نسبت به روش های مکاشفه ای برخوردار است، اما به مدل کوچک مسأله وابسته بوده و نیاز به تنظیم پارامترهای اولیه در تابع کشف الگوهای مکرر است.

در [27] با کمک روش یادگیری ماشین، روشی جهت انکار ویژگی های ایمنی، پیشروی و تأیید ویژگی دسترس پذیری ایجاد شده است. در این روش، هم زمان با پیمایش فضای حالت، به کمک شبکه بیزین وابستگی های بین قوانین موجود در فضای حالت، استخراج می شود و در ادامه سعی در بهبود شبکه بیزین ایجاد شده می کند. سپس با دانش کشف شده از شبکه بیزین حاصل، بقیه فضای حالت را پیمایش می کند. نتایج آزمایش ها در ابزار *GROOVE* نشان دهنده کارایی بهتر این روش در مقایسه با روش های تکاملی و فراابتکاری است. این روش وابسته به انتخاب بخشی از فضای حالت است که جهت یادگیری وابستگی های موجود در فضای حالت استفاده می شود.

در [28] با کمک روش یادگیری ماشین و کشف مسیرهای امیدبخش به وسیله الگوریتم یادگیر ماشین *AdaBoost* در مدل کوچک مسأله و سپس پیمایش این مسیرها در مدل بزرگ مسأله، توانسته است بر مشکل انفجار فضای حالت غلبه کند. در مقایسه با روش های تکاملی و هیوریستیک نیاز به پیمایش حالت های کمتری در فضای حالت جهت رسیدن به حالت هدف دارد.

در [29] نویسندگان با استفاده از روش *n-gram* ضمن مدیریت فضای حالت مسأله در سامانه های پیچیده و بزرگ، به دقت بالاتری در کشف خطای بن بست دست پیدا کرده اند. در این روش فضای به نسبت زیادی برای ذخیره جدول *n-gram* لازم است؛ بنابراین از نظر مصرف حافظه بهینه نیست.

اگرچه روش های بالا توانسته اند مشکل انفجار فضای حالت را تا حدودی مدیریت کنند، اما دقت و سرعت هم گرایی راه حل های ارائه شده، به ویژه در سامانه های بزرگ و پیچیده هنوز پایین است. همچنین، اغلب راه حل ها فقط به تشخیص بن بست پرداخته اند؛ در صورتی که انواع پیچیده تری از ویژگی ها از جمله پیشروی و دسترس پذیری هنوز باقی مانده اند.

در این مقاله سعی شده است با هوشمند سازی روش واری مدل به کمک الگوریتم یادگیری ماشین

نظارت شده، علاوه بر دست یابی به کارایی بالاتر نسبت به روش های قبلی، امکان واریسی ویژگی دسترس پذیری نیز فراهم شود. در روش پیشنهادی ابتدا دانش لازم در مورد به کارگیری قوانین (اعمالی که باعث تغییر حالت سامانه می شوند) با استفاده از الگوریتم یادگیری ماشین کسب شده، سپس با استفاده از دانش کسب شده، فضای حالت مدل به طور هوشمندانه پیمایش شود.

۳- رویکرد پیشنهادی

راه حل پیشنهادی در قالب سه فاز طراحی شده است.

۳-۱ فاز نخست: واریسی فضای حالت مدل کوچک

در این فاز مدل کوچکی از سامانه ایجاد و فضای حالت آن به منظور بررسی ویژگی دسترس پذیری به طور کامل

پیمایش می شود. برای دست یابی به هدف یاد شده، عملیات زیر در این فاز انجام می شود:

۱-۱-۳- مدلی از سامانه در قالب گراف نوع به صورت خودکار و یا به صورت دستی توسط طراح ایجاد می شود.

۲-۱-۳- تمام فضای حالت مدل کوچک، در قالب گراف ایجاد می شود. در این گراف، گره ها بیانگر حالت ها و یال ها بیانگر قوانین تبدیل (قوانین تبدیل، حالت سیستم را از یک حالت به حالت دیگری تغییر می دهند) هستند. فضای حالت به طور کامل با استفاده از الگوریتم *BFS* جستجو می شود تا مسیرهای منتهی به حالت هدف از بقیه مسیرها شناسایی شوند. (حالتی که در آن ویژگی دسترس پذیری برقرار باشد، به عنوان حالت هدف در نظر گرفته می شود). جستجوی *BFS* در الگوریتم (۱) آورده شده است.

Algorithm 1 : The BFS algorithm in GROOVE

```

1- Input: M: a model described by GTS.
2- Output: S: the state space of M.
3- GraphState state = the initial state of M;
4- LinkedList<GraphState> stateQueue=new LinkedList<GraphState> ();
5- stateQueue.enqueue (state);
6- S.nodes.add (state);
7- while stateQueue.size () > 0 do
8-   state = stateQueue.dequeue ();
9-   for each MatchResult match in state.getMatches () do
10-    GraphState next = state.applyMatch(match);
11-    if next != null then
12-      if !S.nodes.contains (next) then
13-        stateQueue.enqueue (next);
14-        S.nodes.add (state);
15-      end if
16-      S.edges.add (new Transition (state,match,next));
17-    end if
18-  end for
19- end while
20- return S;

```

۱-۲-۳- کلیه مسیرهای موجود در گراف استخراج می شوند. هر مسیر به صورت $s_0 r_0 s_1 r_1 \dots r_{l-1} s_l$ تولید می شود که s_i بیانگر حالت λ_i و r_i نشان دهنده قانون λ_i است. s_0 به عنوان حالت اولیه و s_l به عنوان حالت موجود در آخرین سطح گراف در نظر گرفته شده است؛ سپس با حذف حالت ها از هر مسیر، دنباله ای از قوانین حاصل می شود. هر دنباله به عنوان یک نمونه آموزشی

۲-۳- فاز دوم: آموزش و یادگیری قوانین حاکم بر فضای حالت مدل کوچک

در این فاز یک مجموعه آموزشی از مسیرهای پیمایش شده ایجاد می شود. مجموعه آموزشی به الگوریتم یادگیر ماشین آموزش داده می شود تا روابط منطقی و دانش نهفته در آن کشف شود. عملیات زیر در این فاز صورت می گیرد.

برچسب‌دار در مجموعه آموزشی قرار می‌گیرد. (مسیری که ویژگی دسترس‌پذیری در آن برقرار باشد، برچسب ۱ و مسیری که در آن ویژگی دسترس‌پذیری برقرار نباشد برچسب صفر زده می‌شود).

۳-۲-۲ مجموعه آموزشی در اختیار الگوریتم جنگل تصادفی قرار داده می‌شود تا روابط حاکم بر فضای حالت را کشف و دانش متناظر با آن را کسب کند (عملیات آموزش و یادگیری مدل).

۳-۳ فاز سوم: پیمایش هوشمندانه مدل بزرگ

در این فاز فضای حالت مدل بزرگ به‌طور غیر کامل و هوشمندانه مورد پیمایش قرار می‌گیرد. دانش به‌دست‌آمده در مرحله قبل را می‌توان جهت واریسی ویژگی دسترس‌پذیری به‌صورت کارآمد در مدل بزرگ

مورداستفاده قرارداد. عملیات زیر در این فاز صورت می‌گیرد.

۳-۳-۱- فضای حالت مدل بزرگ تا سطح مشخصی پیمایش می‌شود (سطح پیمایش متناسب با ظرفیت حافظه تعیین می‌شود). مسیرهای استخراج‌شده مطابق آنچه در ۳-۲-۱ آمده است، در مجموعه آزمایشی قرار داده می‌شود. مجموعه آموزشی را در اختیار الگوریتم جنگل تصادفی قرار داده تا با توجه به دانش کسب‌شده از فضای حالت مدل کوچک، برچسب مسیرها را پیش‌بینی کند. مسیرهایی که برچسب یک دریافت کنند، به‌عنوان مسیرهای امیدبخش در فضای حالت مدل بزرگ، در نظر می‌گیریم.

۳-۳-۲ برای اجتناب از گرفتارشدن در دام انفجار فضای حالت، فقط مسیرهای امیدبخش پیمایش می‌شوند و در صورت وجود حالت هدف، مسیر موردنظر به‌عنوان شاهد جهت تأیید ویژگی دسترس‌پذیری نشان داده می‌شود. الگوریتم (۲) چگونگی تولید شاهد را نشان می‌دهد.

Algorithm 2: Efficient checking of large model

```

1- Input: test dataset, M: a large model, t: a given reachability property to be checked;
2- Output: a witness for verification property reachability;
3- Path = the first row of the test dataset;
4- while Path  $\neq$  null do
5-   RF = Random forest (path);
6-   if RF.predict (path) equals 1 then
7-     the path as a promising path and apply the path on the M;
8-   if current state is a goal state then
9-     return starting from the initial state and leading to the current state as a witness;
10-  end if;
11-  end if;
12-  path = next row;
13- end while;

```

نشان داده می‌شود. در غیر این صورت روند بالا برای سطر بعدی در مجموعه آزمایشی تکرار می‌شود.

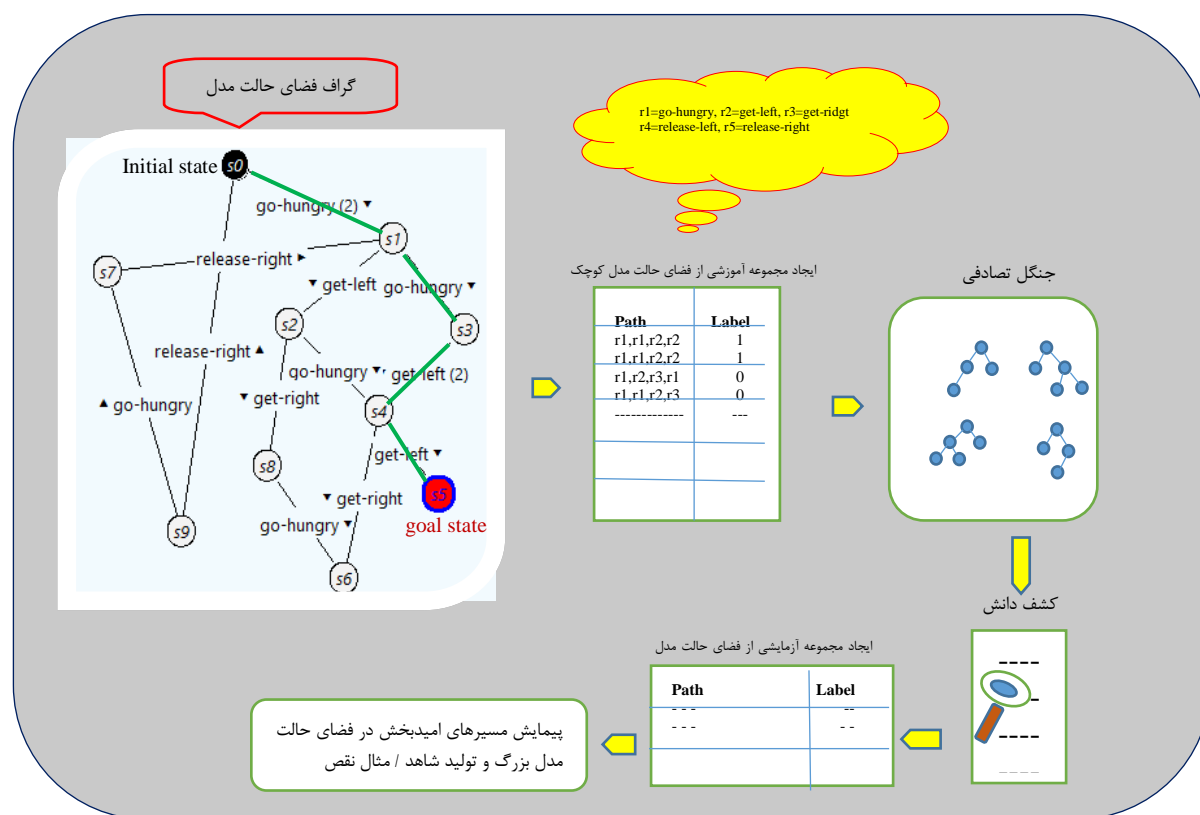
۳-۳-۳ مثال جامع

در اینجا با بیان یک مثال جامع عملکرد روش پیشنهادی جهت تأیید ویژگی دسترس‌پذیری حالت t ، به‌طور دقیق بیان می‌شود. مسأله غذاخوردن فیلسوفان را که با زبان رسمی تبدیل گراف، مدل‌سازی شده است، در نظر می‌گیریم. فرض کنید حالت t برابر است با « همه فیلسوفان چنگال سمت چپ را برداشته باشند و منتظر چنگال سمت راست هستند.»

در الگوریتم (۲) ابتدا هر سطر مجموعه آزمایشی را یک مسیر ($path$) در نظر می‌گیریم. دانش کشف‌شده از فضای حالت مدل کوچک (مجموعه آموزشی) را بر روی مسیر جاری اعمال می‌کنیم. چنانچه روابط منطقی موجود در مسیر جاری منطبق بر دانش کشف‌شده باشد، نتیجه پیش‌بینی برابر یک می‌شود. در این صورت، مسیر موجود به‌عنوان یک مسیر امیدبخش در نظر گرفته‌شده و بر روی مدل M (مدل بزرگ) پیمایش می‌شود. چنانچه در انتهای مسیر به یک حالت هدف رسیدیم، با شروع از حالت ابتدایی تا انتهای مسیر پیمایش‌شده به‌عنوان یک شاهد ($witness$) برای تأیید ویژگی دسترس‌پذیری حالت t

می شود). مجموعه آموزشی به الگوریتم جنگل تصادفی آموزش داده می شود تا دانش حاکم بر فضای حالت مدل کوچک کسب شود. در ادامه مسیرهای موجود گراف، فضای حالت مدل بزرگ را تا سطح مشخصی (تا جایی که حافظه ظرفیت داشته باشد) استخراج و در مجموعه آزمایشی قرار می دهیم. مجموعه آزمایشی در اختیار جنگل تصادفی قرار داده می شود تا به توجه به دانش کسب شده، برچسب مسیرهای را پیش بینی و تعیین کند. مسیرهایی که برچسب یک دریافت می کنند، به عنوان مسیرهای امیدبخش در نظر گرفته می شود. در نهایت فقط مسیرهای امیدبخش در مدل بزرگ برای یافتن حالت هدف پیمایش می شوند. در صورت یافتن حالت هدف، یک شاهد تولید می شود. شکل (۱) جزئیات روش پیشنهادی را برای این مثال نشان می دهد.

در ابزار GROOVE از الگوریتم جستجوی BFS برای پیمایش فضای حالت در مدل های با اندازه حداکثر دوازده فیلسوف استفاده می شود؛ اما این ابزار در تولید فضای حالت مدلی با بیشتر از این تعداد فیلسوف ناتوان بوده و با مشکل انفجار فضای حالت مواجه می شود. برای حل این مشکل روش پیشنهادی می تواند کارآمد باشد. برای مثال بخواهیم دسترس پذیری حالت t را در مدل بزرگ با اندازه بیست فیلسوف واریسی کنیم. مطابق با روش پیشنهادی، ابتدا مدل کوچک تر به عنوان مثال با دو فیلسوف را ایجاد می کنیم. تمام مسیرهای گرافی که از حالت اولیه S_0 شروع و به آخرین سطح ختم می شوند پس از برچسب گذاری، در مجموعه آموزشی ذخیره می شوند (مسیرهایی که به حالت هدف ختم می شوند با مقدار یک و در غیر این صورت با مقدار صفر برچسب گذاری

(شکل-۱): نمودار جعبه ای مثال جامع
(Figure-1): Diagram of the comprehensive example

نگهداری، به طور چشم گیری کمتر است. در فرایند واریسی مدل، ابتدا مدلی از سامانه ایجاد شده، سپس به همراه ویژگی موردنظر به یک واریسی کننده مدل وارد می شود. واریسی کننده مدل به صورت نظام مند و خودکار با کاوش در تمام فضای حالت مدل، درستی یا نادرستی ویژگی را بررسی می کند. ویژگی که مورد صحت سنجی (درستی آزمایی) قرار می گیرد اغلب به صورت یک منطق زمانی

۴- مفاهیم اولیه

۴-۱- واریسی مدل

واریسی مدل یک روش کارآمد و خودکار جهت درستی یابی سامانه های نرم افزاری در مرحله تحلیل و طراحی است. مطالعات نشان می دهند که خطایابی و هزینه رفع آن ها در مرحله تحلیل و طراحی نسبت به مراحل آزمون و

یال در گراف نوع نگاشت می‌شود. R مجموعه قوانین تبدیل گراف است. از یک نام به همراه دو گراف میزبان LHG و RHG تشکیل شده و به صورت $R:LHS \rightarrow RHG$ نشان داده می‌شود [31]. با اعمال هر قانون R سامانه از یک حالت به حالت دیگر تغییر می‌کند.

۳-۴- روش جنگل تصادفی

یکی از راه‌کارهای موجود جهت بهبود صحت مدل، استفاده ترکیبی از چند مدل به‌جای تنها یک مدل است. الگوریتم‌هایی ترکیبی، الگوریتم‌هایی هستند که یک مجموعه از مدل‌ها را گرفته و خروجی آن‌ها را با یکدیگر ترکیب می‌کنند تا دسته‌بندی نهایی را به‌گونه‌ای بسازند که کارایی آن از کارایی تک‌تک دسته‌بندی‌های پایه استفاده‌شده در الگوریتم بیشتر باشد. در نهایت بر حسب ردهٔ رکوردهای جدید، با ترکیب کردن خروجی تک‌تک مدل‌های پایه‌ای استفاده‌شده تعیین می‌شود. در این مقاله از روش جنگل تصادفی استفاده شده است. دسته‌بندی‌های استفاده‌شده در جنگل تصادفی همگی از نوع درخت تصمیم هستند. روند کلی برای تولید T درخت تصمیم بدین قرار است. در هر تکرار ($t=1,2,\dots,T$) با روش نمونه‌گیری با جایگزینی، مجموعه آموزشی D_i درست می‌شود. از آنجایی که از روش نمونه‌گیری با جایگزینی استفاده می‌شود، ممکن است برخی از تاپل‌ها بیشتر از یک‌بار در D_i حضور داشته باشند و برخی دیگر نیز در این مجموعه آموزشی قرار نگیرند. تعداد صفات خاصه‌ای که برای تعیین انشعاب در هر گره درخت استفاده می‌شوند با m نشان داده شده است. این تعداد صفات خاصه کمتر از تعداد صفات خاصه موجود و در دسترس است. از میان m صفت خاصه که در هر گره نامزد انشعاب هستند، صفت خاصه‌ای که دارای بالاترین میزان بهره است به‌عنوان صفت خاصه انشعاب، انتخاب می‌شود. الگوریتم (۳) شبه‌کد روش یادگیری جنگل تصادفی را نشان می‌دهد.

مانند منطق خطی (LTL) یا منطق درخت محاسباتی (CTL) توصیف می‌شود. در صورت موفقیت‌آمیز بودن عملیات واریسی مدل (مشکل انفجار فضای حالت رخ ندهد)، یک مثال نقص / شاهد توسط واریسی‌کننده مدل، تولید می‌شود. مثال نقص‌ها / شاهد‌ها می‌توانند توسط متخصصان جهت اصلاح معایب طراحی مورد استفاده قرار گیرند. یک مثال نقص / شاهد میسری در فضای حالت سامانه است که از حالت ابتدایی شروع و به حالت هدف ختم می‌شود. حالت هدف، حالتی است که در آن ویژگی موردنظر انکار/ تأیید می‌شود. از ویژگی‌های مهم سامانه‌های نرم‌افزاری که توسط این روش مورد واریسی قرار می‌گیرند، می‌توان به موارد ایمنی و دسترس‌پذیری اشاره کرد. از آنجاکه تأیید ویژگی ایمنی در سامانه‌های بزرگ و پیچیده مستلزم بررسی تمام حالت‌های قابل دسترس است، ممکن است انفجار فضای حالت رخ دهد. در چنین سامانه‌هایی تلاش می‌شود تا ویژگی ایمنی انکار شود. به این مفهوم که دسترس‌پذیری یک حالت خطا (مانند وجود بن‌بست یا یک رفتار نامطلوب) در فضای حالت سامانه مورد کاوش قرار می‌گیرد. چنانچه دسترس‌پذیری این حالت خطا تأیید شود، می‌توان ویژگی ایمنی در سامانه را رد کرد.

۲-۴- سامانه تبدیل گراف

سامانه تبدیل گراف ابزار مناسبی برای توصیف و مدل کردن سامانه است. گراف‌ها در کنار سادگی و بصری بودن، دارای پایه ریاضی و رسمی دقیق هستند. در سامانه تبدیل گراف اجزای سامانه به شکل رأس‌های گراف و روابط بین آن‌ها به صورت یال‌های گراف ترسیم می‌شوند. یک سامانه تبدیل گراف به صورت سه تایی $AGT(TG, HG, R)$ توصیف می‌شود [30]. TG گراف نوع بوده و اجزای سامانه را به همراه نام و مجموعه صفاتی که هر یک اجزا می‌گیرند، نشان می‌دهد. HG گراف میزبان است و پیکربندی اولیه سامانه را نشان می‌دهد. گراف میزبان HG گرافی هم‌ریخت با گراف نوع TG است. به‌طوری که هر گره و یال در گراف میزبان به یک گره و

Algorithm 3: Random forest- to create a composite model of classifiers.

- 1- **Input:** D , a set of 2 class- label training dataset.
- 2- T , the number of trees.
- 3- B , the number of nodes.
- 4- X : new Tuple
- 5- **Output:** A composite model.
- 6- **for** $t=1$: T **do**
- 7- Randomly sample the train data D with replacement to produce D_i
- 8- Grow an unpruned decision tree.
- 9- **for** $b=1$ to B **do**
- 10- Select m variable at random from the p variables.


```

11- Pick the best variable with the highest information gain among the m.
12- Split the node into two daughter nodes.
13- end for
14- end for
15- To make a prediction at a new Tuple X:
16- return majority vote the predictions of the T trees.

```

۵- پیاده سازی و نتایج تجربی

در این بخش کارایی روش پیشنهادی برای تأیید ویژگی دسترس پذیری مورد ارزیابی قرار می گیرد. برای ارزیابی راه حل ارائه شده و مقایسه کارایی آن با روش های دیگر، آن را با زبان برنامه نویسی جاوا و در ابزار متن باز GROOVE پیاده سازی کرده ایم. روش پیشنهادی با روش های مبتنی بر جستجوی مکاشفه ای مانند: [32] BS، [33] IDA*، BFS، DFS، روش های فرامکاشفه ای و تکاملی مانند: GA[26]، PSO-GSA، PSO[34]، روش مبتنی بر بهینه سازی بیزین (BOAtcp) [27] و روش مبتنی بر یادگیری ماشین (model checking + Adaboost) [28] مورد مقایسه و ارزیابی قرار گرفته است. آزمایش ها با استفاده از پردازنده Intel® Core™ i5، حافظه 3GB و سیستم عامل Windows 8 Ultimate انجام شده است.

۵-۱- مدل مسائل استفاده شده

روش پیشنهادی بر روی چهار مسأله معروف که واری آن ها در سامانه های تبدیل گراف، امکان پذیر نیست، مورد آزمایش و واری قرار گرفته است. این مسائل عبارت اند از: غذا خوردن فیلسوفان [29]، خوانندگان-نویسندگان [30]، N- وزیر و چرخه حیات پرداز [31].

۵-۱-۱- مسأله ناهار خوردن فیلسوف ها

در این مسأله، n فیلسوف به همراه n چنگال بین آن ها دور یک میز نشسته اند. هر فیلسوف فکر می کند، سپس گرسنه می شود و برای خوردن غذا، ابتدا چنگال چپ، سپس چنگال راست را برمی دارد و شروع به خوردن غذا می کند. از آنجایی که هر چنگال بین دو فیلسوف مجاور مشترک است، بنابراین فیلسوفان بر سر برداشتن چنگال با هم رقابت می کنند.

۵-۱-۲- مسأله خوانندگان-نویسندگان

در این مسأله چندین پرداز برای دسترسی هم زمان به منابع مشترک با هم رقابت می کنند. بعضی از پردازنده ها

قصد خواندن منابع دارند و در نقش خواننده هستند و برخی دیگر در نقش نویسنده نیاز به نوشتن در منابع دارند. قاعده این است که چندین خواننده مجازند به طور هم زمان از یک منبع بخوانند به شرطی که هیچ نویسنده ای در حال نوشتن آن نباشد. همچنین در هر لحظه فقط یک نویسنده می تواند در یک منبع بنویسد.

۵-۱-۳- مسأله N- وزیر

این مسأله شامل N وزیر در یک صفحه شطرنج $N \times N$ است. وزیرها باید طوری در صفحه چیده شوند که نتوانند همدیگر را گارد دهند. هدف از این مسأله، یافتن یک چیدمان از این وزیرها است، به طوری که هیچ کدام نتواند دیگری را گارد دهد.

۵-۱-۴- مسأله چرخه حیات پردازها

در این مسأله چرخه زندگی پرداز در توصیف می شود. در چرخه حیات، بعد از ایجاد پرداز، در صورت وجود حافظه کافی، به حافظه بارگذاری شده و منتظر CPU یا وسایل I/O می ماند. بعد از کامل شدن اجرا، پرداز به منابع در اختیارش را آزاد می کند و متوقف می شود.

۵-۲- نتایج و ارزیابی

نتایج اجرای هر مسأله، در دو جدول مجزا آورده شده است. در نخستین جدول، متوسط زمان اجرای روش پیشنهادی به همراه متوسط زمان اجرای دیگر رویکردها نشان داده شده است. دومین جدول، جزئیات اجرای روش پیشنهادی را نشان می دهد که شامل تعداد حالت های پیمایش شده، نخستین عمق دسترسی به حالت هدف، کمینه و بیشینه زمان اجرای روش پیشنهادی گزارش شده است. در انتهای این بخش، طول شاهد تولید شده به وسیله هر کدام از روش ها در جدول (۹) آورده شده است.

اگرچه الگوریتم های BFS و DFS در ابزار GROOVE پیاده سازی شده اند و از جستجوی کامل فضای

حالت برای یافتن حالت هدف استفاده می‌کنند، اما در مدل‌های بزرگ با مشکل انفجار فضای حالت روبه‌رو می‌شوند و در هیچ از مسائل مطرح‌شده، نمی‌توانند حالت هدف را شناسایی کنند. درضمن، اگر روشی بنا بر دلایلی از جمله اتمام همه حافظه در دسترس یا تعداد تکرارهای مجاز نتواند هیچ حالت هدفی را در مدل مفروض پیدا کند، عبارت Not found را در ستون مربوطه نشان خواهیم داد.

در مسأله ناهار خوردن فیلسوفان، از مدل کوچک با سه فیلسوف برای یادگیری و کشف فضای حالت استفاده شده است. در این مسأله، ویژگی حالت q به‌صورت: تمام فیلسوفان چنگال سمت چپ را برداشته و منتظر چنگال سمت راست هستند، در نظر گرفته می‌شود. جدول (۱) نتایج اجرای همه روش‌ها برای تأیید ویژگی دسترس‌پذیری حالت q را نشان می‌دهد. الگوریتم

IDA^* فضای حالت را به‌صورت عمقی پیمایش می‌کند و ممکن است حالت هدف تا پیمایش کامل فضای حالت پیدا نشود؛ بنابراین در مدل‌های بزرگ، با توجه به حجم‌بودن فضای حالت این احتمال وجود دارد که حالت هدف به‌وسیله این الگوریتم پیدا نشود. الگوریتم BS برخلاف الگوریتم IDA^* فضای حالت را به‌صورت عمقی و سطحی پیمایش می‌کند و بدین ترتیب این الگوریتم شانس بالایی برای یافتن حالت هدف دارد؛ ولی با وجود این نیز، این الگوریتم در مدل‌های بزرگ با شکست مواجه می‌شود. مطابق اطلاعات جدول (۱)، روش پیشنهادی در مدل‌های بزرگ‌تر عملکرد مناسب‌تری نسبت به روش‌های دیگر دارد. جزئیات روش پیشنهادی در جدول (۲) گزارش شده است.

(جدول-۱): مقایسه نتایج اجرای همه روش‌ها برای تأیید ویژگی دسترس‌پذیری در مسأله ناهار خوردن فیلسوفان

(Table-1): Comparison of running times of all approaches to solving the dining philosophers problem

تعداد فیلسوف‌ها	Depth limit	GA (Sec)	PSO (Sec)	PSO-GSA (Sec)	BS (Sec)	IDA* (Sec)	Model checking+ AdaBoost (Sec)	BOActp (Sec)	روش پیشنهادی (Sec)
۲۰	۱۰۰	۱۲,۳۸	۶۲,۳۲	۵۵,۲۸	۱۱۶,۶۳	Not found	۵,۷	۸,۹۵	۵,۵۲
۲۵	۱۵۰	۲۷,۳۱	۸۷,۶۴	۸۲,۸۴	۳۴۲,۵۴		۶,۷۸	۲۰,۷۸	۶,۱۷
۳۰	۲۰۰	۷۵,۶۲	۱۲۳,۷۹	۱۰۲,۹۴	۸۷۳,۲۳		۷,۰۸	۴۱,۸۲	۶,۹۶

(جدول-۲): جزئیات اجرای روش پیشنهادی در مسأله ناهار خوردن فیلسوفان

(Table-2): Details of running the proposed approach to the dining philosophers problem

تعداد فیلسوف‌ها	تعداد حالت‌های پیمایش شده	اولین عمق دسترسی به حالت هدف	حداکثر زمان اجرا (Sec)	حداقل زمان اجرا (Sec)
۲۰	۱۳۶۲	۴۰	۶,۲۱	۵,۰۳
۲۵	۲۲۹۰	۵۰	۶,۷۳	۵,۳۴
۳۰	۳۸۵۳	۶۰	۷,۰۱	۵,۹۲

همین خاطر زمان اجرای روش BS در مدل‌های بزرگ زیاد خواهد شد. روش پیشنهادی در مدل‌های بزرگ‌تر دارای کارایی بهتری نسبت به بقیه روش‌ها است. جدول (۳) نتایج اجرای همه روش‌ها برای تأیید ویژگی دسترس‌پذیری حالت q را نشان می‌دهد. جزئیات روش پیشنهادی در جدول (۴) گزارش شده است.

در مسأله خوانندگان-نویسندگان، از دو خواننده و دو نویسنده برای ایجاد مدل کوچک استفاده شده است. با فرض این‌که ویژگی حالت q در مسأله خوانندگان-نویسندگان به‌صورت: همه خوانندگان-نویسندگان پردازش‌هایشان را به پایان رسانده باشند فضای حالت این مسأله در مکان‌های عمیق، پهن و گسترده است. به

(جدول-۳): مقایسه نتایج اجرای همه روش ها برای تأیید ویژگی دسترس پذیری در مسئله خوانندگان- نویسندگان

(Table-3): Comparison of running times of all approaches to solving the readers-writers problem

تعداد خوانندگان- نویسندگان	Depth limit	GA(Sec)	PSO(Sec)	PSO-GSA(Sec)	BS(Sec)	IDA*(Sec)	Model checking+ AdaBoost (Sec)	BOActp (Sec)	روش پیشنهادی (Sec)
4-R-4-W	۵۰	۹۰۷۲	۹۰۲	۱۳	۲۵۴	۴	۶۰۰۵	۱۰۹۸	۴
5-R-5-W	۷۰	۶۳۰۳	۳۸	۱۹	۴۹۲	۵	۸۰۳	۷۰۱۵	۵
6-R-6-W	۹۰	۱۶۴	۷۴	۵۳	۵۴۹	۷	۱۰۰۷۶	۳۵۰۶۵	۶۰۴۳

(جدول-۴): جزئیات اجرای روش پیشنهادی در مسئله خوانندگان-نویسندگان

(Table-4): Details of running the proposed approach to the readers-writers problem

تعداد خوانندگان- نویسندگان	تعداد حالت های پیمایش شده	اولین عمق دسترسی به حالت هدف	حداکثر زمان اجرا (Sec)	حداقل زمان اجرا (Sec)
4-R-4-W	۱۰۶۳	۲۵	۴۰۵	۳۰۲۹
5-R-5-W	۱۳۳۹	۴۸	۵۰۶۲	۴۰۱۱
6-R-6-W	۱۷۷۴	۶۵	۷۰۱۹	۵۰۹۵

BS نمی تواند هیچ حالت هدفی را پیدا کند. الگوریتم IDA* می تواند حالت هدف را در مدل های کوچک 8×8 پیدا کند؛ اما در مدل های بزرگ تر قادر به شناسایی هیچ حالت هدفی نیست. راه حل پیشنهادی به ویژه در مدل های بزرگ تر زمان اجرای کوتاه تری دارد. جزئیات اجرای روش پیشنهادی در جدول (۶) گزارش شده است.

در مسئله N وزیر، مدل کوچک با ابعاد 4×4 ایجاد شده است. در این مسئله ویژگی حالت q به صورت: همه وزیرها در موقعیت صحیح قرار گرفته باشند در نظر گرفته شده است. نتایج اجرای همه روش ها برای تأیید ویژگی دسترس پذیری حالت q در جدول (۵) آورده شده است. اگرچه در این مسئله تنها دو قانون وجود دارد، ولی دارای فضای حالت بسیار پهن و گسترده است؛ بنابراین الگوریتم

(جدول-۵): مقایسه نتایج اجرای همه روش ها برای تأیید ویژگی دسترس پذیری در مسئله N- وزیر

(Table-5): Comparison of running times of all approaches to solving the N-Queen problem

ابعاد	Depth limit	GA(Sec)	PSO(Sec)	PSO-GSA(Sec)	IDA*(Sec)	BS(Sec)	Model checking+ AdaBoost (Sec)	BOActp (Sec)	پیشنهادی روش
۸×۸	۱۰۰	۶,۳۱	۲۸,۱۹	۳۱,۹۴	۱۱۷,۹۳	Not found	۱۰۰,۷۳	۳,۰۷	۱۰۰,۵۱
۱۶×۱۶	۱۰۰	Not found					۲۷,۰۳	Not found	۲۳,۵۴
۲۰×۲۰	۱۰۰								

(جدول-۶): جزئیات اجرای روش پیشنهادی در مسئله N- وزیر

(Table-6): Details of running the proposed approach to the N-Queen problem

ابعاد	تعداد حالت های پیمایش شده	اولین عمق دسترسی به حالت هدف	حداکثر زمان اجرا (Sec)	حداقل زمان اجرا (Sec)
8×8	۲۷۹۱	۱۰	۱۱/۹۶	۹/۴۲
16×16	۴۹۰۷	۲۲	۲۷/۵	۲۱/۷۳
20×20	۶۷۴۳	۲۴	۴۸/۰۴	۳۹/۲۷

می دهد. در این مسئله، حالت های هدف در مکان های عمیق فضای حالت قرار دارد. به جز روش پیشنهادی و الگوریتم های IDA*، BOActp و Model checking+AdaBoost بقیه روش ها در مدل های بیشتر از دوازده پردازنده قادر به یافتن حالت هدف نیستند. الگوریتم

در مسئله چرخه حیات پردازنده، مدل کوچک با سه پردازنده و سه حافظه ایجاد شده است. ویژگی حالت q به صورت «همه پردازش ها اجراهایشان را تمام کرده باشند»، فرض شده است. جدول (۷)، زمان اجرای همه روش ها برای تأیید ویژگی دسترس پذیری حالت q را نشان

BS نیز قبل از رسیدن به حالت هدف با کمبود حافظه مواجه می‌شود و در نتیجه در رسیدن به حالت هدف ناموفق است. جزئیات روش پیشنهادی در جدول (۸) گزارش شده است.

(جدول ۷): مقایسه نتایج اجرای همه روش‌ها برای تأیید ویژگی دسترس پذیری در مسئله N- وزیر

(Table-7): Comparison of running times of all approaches to solving the N-Queen problem

ابعاد	Depth limit	GA(Sec)	PSO(Sec)	PSO-GSA(Sec)	IDA*(Sec)	BS(Sec)	Model checking+ AdaBoost (Sec)	BOActp (Sec)	روش پیشنهادی (Sec)
۸×۸	۱۰۰	۶,۳۱	۲۸,۱۹	۳۱,۹۴	۱۱۷,۹۳	Not found	۱۰,۷۳	۳,۰۷	۱۰,۵۱
۱۶×۱۶	۱۰۰	Not found					۲۷,۰۳	Not found	۲۳,۵۴
۲۰×۲۰	۱۰۰						۵۲,۴۱		۴۲,۱۵

(جدول ۸): جزئیات اجرای روش پیشنهادی در مسئله N- وزیر

(Table-8): Details of running the proposed approach to the N-Queen problem

ابعاد	تعداد حالت‌های پیمایش شده	اولین عمق دسترسی به حالت هدف	حداکثر زمان اجرا (Sec)	حداقل زمان اجرا (Sec)
۸×۸	۲۷۹۱	۱۰	۱۱,۹۶	۹,۴۲
۱۶×۱۶	۴۹۰۷	۲۲	۲۷,۰۵	۲۱,۷۳
۲۰×۲۰	۶۷۴۳	۲۴	۴۸,۰۴	۳۹,۲۷

در این مقاله طول شاهد تولیدشده را به عنوان معیار ارزیابی دوم برای سنجش کارایی روش پیشنهادی با روش‌های قبلی در نظر گرفته شده است. برای مقایسه طول شاهدان تولیدشده به وسیله رویکردها، ما یک نمونه از هر مسئله را انتخاب کرده‌ایم. جدول (۹) نتایج را نشان می‌دهد. همان‌طور که در جدول (۹) مشاهده می‌شود در بیشتر مدل‌ها روش پیشنهادی موفق به تولید شاهد کوتاه‌تر شده است. گفتنی است که میانگین نتایج مربوط به روش پیشنهادی بر اساس بیست بار اجرای مستقل و موفق گزارش شده است.

(جدول ۹): مقایسه طول تولید شاهد توسط روش‌های مختلف در نمونه مدلی از مسائل مختلف

(Table-9): Comparison of the length of the generated witnesses by all approaches

روش‌ها	مدل‌ها	Depth limit	GA	PSO	PSO-GSA	IDA*	BS	Model checking+ AdaBoost	BOActp	روش
Dining philosophers (15 philosophers)	روش‌ها	۵۰	۴۸,۵۳	۵۶,۰۳	۴۶,۱۲	Not found	۳۰	۳۲,۰۸	۴۹,۶۸	۳۲,۷۳
Readers-writers (4-R-4-W)		۵۰	۴۹,۸۴	۴۸,۱۷	۴۸,۱۳	۴۸	۳۲	۳۰,۱۷	۵۰,۷۸	۲۶,۴۱
Process life cycle (۱۰ پردازش - ۱۰ حافظه)	روش‌ها	۴۰	۳۸,۲۲	۳۹,۳۶	۳۸,۲	۳۰	Not found	۱۷,۵۴	۴۱,۳۹	۱۱,۰۹
N-Queen (8×8)		۱۰۰	۶۱,۱۸	۵۶,۷۲	۵۲,۳۱	۹۸		۴۸,۷۲	۷۴,۵۲	۳۸,۸۵

سرعت عملیات واریسی مدل را افزایش می‌دهد. روش پیشنهادی در مقایسه با روش‌های دیگر، سرعت اجرای بالاتری دارد و به‌طور هوشمندانه‌تری فضای حالت مدل را پیمایش و شاهد کوتاه‌تری تولید می‌کند. روش پیشنهادی دارای محدودیت‌هایی نیز است. نخست این‌که، باید مدل کوچک مناسبی از سامانه ایجاد شود. طراحی چنین مدلی در برخی موارد سخت و حتی

۶- نتیجه‌گیری

الگوریتم جنگل تصادفی دقت بسیار بالایی شبیه به الگوریتم‌های SVM و شبکه عصبی دارد؛ اما آموزش جنگل تصادفی نسبت به آن‌ها سریع‌تر است. جنگل تصادفی بر روی مجموعه‌های بزرگ عملکرد خوبی دارد و به‌کارگیری آن نیاز به پارامترهای کمتری دارد؛ بنابراین هوشمندی و

Tools for Technology Transfer, vol. 2, pp. 366-381, 2000

- [11] H. C. Estler and H. Wehrheim, "Heuristic search-based planning for graph transformation systems", *KEPS 2011*, pp. 54-66, 2011.
- [12] E. Snippe, "Using heuristic search to solve planning problems in GROOVE", In 14th Twente Student Conference on IT, University of Twente, 2011.
- [13] S. Ziegert, "Graph Transformation Planning via Abstraction", arXiv preprint arXiv: 1407.7933, 2014.
- [14] J. W. Elsinga, "On a framework for domain independent heuristics in graph transformation planning", Master's thesis, University of Twente, 2016.
- [15] P. Godefroid and S. Khurshid, "Exploring very large state spaces using genetic algorithms", *International Conference on Tools and Algorithms for the Construction and Analysis of Systems*, Springer Berlin Heidelberg, pp. 266-280, 2002.
- [16] P. Godefroid, "Software Model Checking: The VeriSoft Approach Patrice Godefroid, Formal Methods in System Design". vol.26, pp. 77-101, 2005
- [17] R. Yousefian, V. Rafe, M. Rahmani, "a heuristic approach for model checking graph transformation systems", *Appl. Soft Compute*, Vol. 24, pp. 169-180, 2014
- [18] X. He, Z. Ma, W. Shao, G. Li, "A meta model for the notation of graphical modeling languages", In *Computer Software and Applications Conference*, COMPSAC 2007. 31st Annual International, IEEE, vol. 1, pp. 219-224, 2007.
- [19] GROOVE, groove.sourceforge.net/groove-index.html
- [20] R. Yousefian, S. Aboutorabi, and V. Rafe, "A greedy algorithm versus meta heuristic solutions to deadlock detection in Graph Transformation Systems", *Journal of Intelligent & Fuzzy Systems*, vol. 13, no. 1, pp. 1-13, 2016.
- [21] E. Alba, F. Chicano, M. Ferreira, and J. Gomez-Pulido, "finding deadlocks in large concurrent java programs using genetic algorithms", *10th annual conference on Genetic and evolutionary computation*, pp. 1735-1742, 2008.
- [22] L. M. Duarte, L. Foss, R. Wagner, and T. Heimfarth, "Model Checking the Ant Colony Optimization, Distributed, Parallel and Biologically Inspired Systems IFIP Advances", *Information and Communication Technology*, vol. 329, pp. 221-232, 2010
- [23] B. L. Webster, "solving combinatorial optimization problems using a new algorithm

غیرممکن است. دوم اینکه کارایی روش پیشنهادی به میزان و کیفیت دانش کسب شده از فضای حالت مدل کوچک به وسیله الگوریتم یادگیری ماشین وابسته است. برای رفع محدودیت های ذکر شده پیشنهاد می شود در کارهای آینده به جای تولید مدل کوچک مسأله، بخشی از فضای حالت مدل بزرگ مسأله تولید و به منظور یادگیری و کشف دانش به الگوریتم جنگل تصادفی داده شود. همچنین می توان از الگوریتم های دیگری مانند روش یادگیری بیزین و یادگیری عمیق نیز استفاده کرد.

7- References

۷- مراجع

- [1] H. Zhang, J. Du, L. Cao and G. Zhu, "A full symbolic reachability analysis algorithm of timed automata based on BDD", In *Autonomous Decentralized Systems (ISADS)*, IEEE Twelfth International Symposium, pp. 301-304, 2015.
- [2] A. L. Lafuente, "Symmetry reduction and heuristic search for error detection in model checking", Workshop on Model Checking and Artificial Intelligence, 2003.
- [3] A. L. Lafuente, S. Edelkamp, and S. Leue, "Partial order reduction in directed model checking", *International SPIN Workshop on Model Checking of Software*, Springer Berlin Heidelberg, pp. 112-127, 2002.
- [4] V. Rafe, "Scenario-driven analysis of systems specified through graph transformations", *Journal of Visual Languages & Computing*, vol. 24, no. 2, pp. 136-145, 2013.
- [5] A. Rensink and E. Zambon, "Pattern-based graph abstraction in Graph transformations", *Springer Berlin Heidelberg*, pp 66-80, 2012.
- [6] S. Edelkamp, A. L. Lafuente, and S. Leue, "Protocol verification with heuristic search", AAAI Symposium on Model based Validation of Intelligence, 2001.
- [7] S. Edelkamp, A. L. Lafuente, and S. Leue, "Directed explicit model checking with HSF-SPIN", *Proceedings of the 8th international SPIN workshop on Model checking of software*, pp. 57-79, 2001.
- [8] S. Edelkamp and F. Reffel, "OBDDs in heuristic search", *Annual Conference on Artificial Intelligence*, Springer Berlin Heidelberg, pp. 81-92, 1998.
- [9] J. Maeoka, Y. Tanabe, and F. Ishikawa, "Depth-First Heuristic Search for Software Model Checking", In *Computer and Information Science*, Springer International Publishing, pp. 75-96, 2016.
- [10] K. Havelund, T. Pressburger, "Model checking JAVA programs using JAVA Path Finder", *International Journal on Software*

گذرانده‌اند. فرصت مطالعاتی شش‌ماهه در دانشگاه پلی‌روش میلان داشته‌اند و در حال حاضر دانشیار دانشگاه اراک هستند. زمینه‌های مطالعاتی موردعلاقه ایشان، تبدیل مدل، تجمع و آزمایش نرم‌افزار و روش‌های رسمی است. نشانی رایانامه ایشان عبارت است از:

v-rafe@araku.ac.ir

حمید پروین کارشناسی در دانشگاه اهواز، کارشناسی ارشد و دکترای خود را در رشته مهندسی رایانه دانشگاه علم و صنعت گذرانده‌اند. هم‌اکنون عضو هیئت‌علمی دانشگاه آزاد واحد نورآباد ممسنی هستند.

نشانی رایانامه ایشان عبارت است از:

parvinhamid@gmail.com

صمد نجاتیان دکترای خود را از دانشگاه UTM مالزی دریافت کرد. هم‌اکنون عضو هیئت‌علمی دانشگاه آزاد واحد یاسوج است.

نشانی رایانامه ایشان عبارت است از:

samad.nej.2007@gmail.com

جعفر پرتابیان کارشناسی ارشد خود را در رشته مهندسی رایانامه در دانشگاه علوم و تحقیقات گذرانده و در حال حاضر دانشجوی دکترای دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج است.

نشانی رایانامه ایشان عبارت است از:

Jaafar_partabian@yahoo.com

کرم‌الله باقری‌فرد مدرک کارشناسی

خود را در سال ۱۳۸۴ در رشته

مهندسی کامپیوتر گرایش نرم‌افزار از

دانشگاه اصفهان و مدرک کارشناسی

ارشد و دکترای خود را به‌ترتیب در

سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۹۵ از دانشگاه نجف‌آباد و اراک در

رشته مهندسی کامپیوتر گرایش نرم‌افزار اخذ کرد. وی از

سال ۱۳۸۵ تاکنون عضو هیأت علمی بخش مهندسی

کامپیوتر دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج است. حوزه‌های

تخصصی ایشان داده‌کاوی، یادگیری ماشین و سیستم‌های

پیشنهاددهنده است. وی تاکنون بیش از ۸۰ مقاله علمی

در نشریات و کنفرانس‌های معتبر داخلی و خارجی به

چاپ رسانیده است.

نشانی رایانامه ایشان عبارت است از:

k.bagheri@iauyasooj.ac.ir

based on gravitational attraction", Florida Institute of Technology, 2004.

[24] R. Behjati, M. Sirjani, and M. N. Ahmadabadi, "Bounded Rational Search for On-the-Fly Model Checking of LTL Properties", *Fundamentals of Software Engineering*, vol. 5961, pp. 292-307, 2010

[25] G.J. Holzmann, "On-The-Fly Model Checking", *ACM Comput Surv*, vol.28(4es), pp.120, 1996

[26] E. Pira, V. Rafe, A. Nikanjam, "EMCDM: efficient model checking by data mining for verification of complex software systems specified through architectural styles", *Appl. Soft Compute*, Vol. 44pp, pp.1185-1201, 2016.

[27] E. Pira, V. Rafe, A. Nikanjam, "Deadlock detection in complex software systems specified through graph transformation using Bayesian optimization algorithm", *Journal of System and Software*, vol. 131, pp. 181-200, 2017

[28] J. Partabian, V. Rafe, H. Parvin, S. Nejatian, "An Approach Based on Knowledge Exploration for State Space Management in Checking Reachability of Complex Software Systems", *soft computing*, vol. 24, pp.1-16, 2019.

[29] M. Yasrebi, V. Rafe, H. Parvin, S. Nejatian, "An efficient approach to state space management in model checking of complex software system using machine learning technique", *journal of intelligent & Fuzzy system*, vol.38, no. 2, pp. 1761-1773, 2020.

[30] G. Rozenberg, "Handbook of Graph Grammars and Comp", *World scientific*, vol. 1, 1997.

[31] H. Kastenberg and A. Rensink, "Model Checking Dynamic States in GROOVE", *International SPIN Workshop on Model Checking of Software*, Springer Berlin Heidelberg, pp. 299-305, 2006.

[32] A. Groce and W. Visser, "Heuristics for model checking Java programs", *International Journal on Software Tools for Technology Transfer (STTT)*, vol. 6, no. 4, pp. 260-276, 2004.

[33] S. Edelkamp, A. L. Lafuente, and S. Leue, "Protocol verification with heuristic search", *In AAAI Symposium on Model-based Validation of Intelligence*, pp. 75-83, 2001.

[34] V. Rafe, M. Moradi, R. Yousefian, and A. Nikanjam, "A Meta-Heuristic Approach for Automated Refutation of Complex Software Systems Specified through Graph Transformations", *Applied Soft Computing*, vol. 33, pp. 136-149, 2015.

وحید رافع کارشناسی، کارشناسی

ارشد و دکترای خود را در رشته

مهندسی رایانه از دانشگاه علم و صنعت

فصل ۱

سال ۱۴۰۱ شماره ۱ پیاپی ۵۱

۱۸۰